

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 1

Матеріали

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Модернізація України: проблеми та технології успішності
(питання економіки, права, соціології, освіти і культури)”
м. Київ, МАУП, 12 листопада 2015 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2015

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 30.09.15)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
М. Ф. Головатий (заступник голови), д-р політ. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
В. І. Литвиненко, канд. юрид. наук., доц.;
В. В. Рябцев, канд. техн. наук; доц.;
Д. Г. Юник, д-р пед. наук, проф.

*Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.*

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП
“Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 1: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Модернізація України:
проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології,
освіти і культури)”, 12 листопада 2015 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голо-
ва) [та ін.]. — 2015. — 486 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних
конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модерніза-
ції України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто
цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модер-
нізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

ЗМІСТ

Бідзюра І. П., Каршиєва А. І. <i>Проблеми України як країни, держави і суспільства.....</i>	10
Варзар І. М. <i>Політологемна аксіоматика розбудовчо-модернізаційного стану сьогоденної України у призмі безпристрасної наукової істини.....</i>	17
Попов В. Ж. <i>Проблема ідентичності у процесі державотворення на пострадянському просторі.....</i>	23
Головатий М. Ф. <i>Системна криза соціальної держави у ХХІ столітті та можливі шляхи її подолання: теоретичний концепт проблеми</i>	26
Воронін В. М. <i>Нагородна система України як важливий чинник системної модернізації держави і суспільства</i>	30
Юник Д. Г. <i>Перспективні напрями підвищення якості вищої освіти в Україні</i>	34
Сурмін Ю. П. <i>Реформи в Україні: необхідність корекції політики та дизайну</i>	38
Романенко Є. О. <i>Електронна комерція України</i>	41
Мелков Ю. А. <i>Мера успішності: от етатизма к гуманізму.....</i>	45
Перегида Є. В. <i>Земельний чинник децентралізації влади в Україні.....</i>	48
Баєва О. В., Новальська Н. І. <i>Тенденції розвитку санаторно-курортного бізнесу в Україні.....</i>	52
Рижиков В. С. <i>Практичне завдання вищої школи в розбудові юридичної освіти для підготовки юристів нової формації.....</i>	56
Радзівський О. І., Філіпенко Т. В. <i>Механізм державного та регіонального регулювання сфери туризму в Україні</i>	58
Піляєв І. С. <i>Досвід союзницької взаємодії українських і російських протибільшовицьких сил в контексті сучасної декомунізації України</i>	62
Романова Л. В. <i>Маркетинг сільських територій: теорія і напрями становлення.....</i>	66
Артюшенко О. М. <i>Трансформація громадянського суспільства.....</i>	69

СИСТЕМНА КРИЗА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ У ХХІ СТОЛІТТІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Існуючі в історії і навіть нині держави можна поділити головним чином на класові, національні і соціальні. Останні, як відомо, є продуктом розвинутого промислового суспільства і за своєю кількістю вони не є найчисельнішими, оскільки домінуючими їх характеристиками вважають саме рівень економічного розвитку.

Поняття “соціальна держава” виникло в 50–60 роки ХХ століття для визначення держави сучасного демократичного типу.

Теорія і практика “соціальної держави” найбільш широке розповсюдження отримала в Західній Європі — ФРН, Швеція, Австрія, Англія, Швейцарія, Норвегія, Фінляндія та інші країни, які найперше мають високий соціально-економічний потенціал, де формуються не просто постіндустріальні але вже інформаційні суспільства.

Ідеологами, фундаторами теорії соціальне суспільство вважають Г. Ріттера, К. Хессе, Д. Ролса, А. Брауна, Д. Янкеловича, М. Года. В сучасній Україні проблеми теорії і практики формування і функціонування соціального суспільства розробляють багато фахівців — правознавців, політологів, соціологів, філософів тощо.

Загальнофілософські принципи соціальної держави формують положення про людину як вищу мету та цінність суспільного буття і, одночасно, про суспільство, як соціальний простір, що забезпечує всебічний розвиток і самореалізацію людини [8, с. 332].

Український філософ В. С. Пазенок визначає поняття “соціальна держава” як тип організації державного і громадського життя, заснованого на пріоритеті соціальних цінностей, насамперед права людини на гідне життя [6, с. 620]. Вважаємо таке визначення в цілому прийнятним і достатньо точним. Однак є і інші, достатньо характерні визначення феномену “соціальна держава”. Так, характерним, як достатньо оптимальне, є визначення, яке зробив М. В. Кравченко у “Енциклопедичному словнику з державного управління” (К., 2010). Воно таке: “Соціальна держава (англ. “welfare state”), або держава загального добробуту — у якій система соціальної безпеки в суспільстві відповідальна за добробут і розвиток громадян, враховує спектр соціальних вимог, здібностей, потреб та інтересів кожної людини” [2, с. 655].

Ідеї соціальної держави здавна були притаманні українській суспільній думці. Про таку державу, зокрема, багато розмірковував М. С. Грушевський. Творити таку державу мала, на його думку саме прогресивна українська демократія.

Існує багато моделей соціальної держави, найпопулярнішими серед яких є скандинавська, німецька і американська. Зрозуміло, що такі моделі мають загальні риси, а також відбивають національні особливості.

Не вдаючись у деталізований розгляд суті “соціальна держава”, вкажемо на дві найсуттєвіші особливості (ознаки, функції) такої держави. Перша: соціальна держава гарантує для усього населення (а не лише для власних громадян) високий рівень якості та безпеки життя, надійний соціальний захист, справедливий розподіл доходів, мінімізацію соціальних ризиків, умови для самореалізації творчого потенціалу особистості. Друге: в соціальній державі людина не тільки розглядається, але й визнається, обстоюється як вища мета і цінність суспільного розвитку, рівноцінний партнер держави, суспільства і т. ін. Суспільство ж, у свою чергу, є тим соціальним простором, який забезпечує всебічний розвиток і самореалізацію людини.

Не важко визначитися, що, одна справа декларувати (конституційно визначати) суспільство соціальним, інша — реально забезпечити цей феномен. Є, як мінімум три основні аспекти, що ускладнюють процес реального практичного становлення соціального суспільства: а) рівень економічного розвитку суспільства; б) стан соціальної стратифікації (класи, групи, прошарки і т. ін.); в) рівень розвитку самоврядування та громадянського суспільства тощо.

Що розуміють під кризою соціальної держави? Її неспроможність у соціальній політиці досягти поставлених перед нею завдань та/або дисбаланс між видатками та надходженнями до фондів соціального страхування. Український політолог О. С. Харченко виокремлює такі ознаки кризи соціальної держави:

- недосягнення задекларованих соціально-економічних цілей;
- фінансування соціальних програм за рахунок інших статей бюджету;
- перевищення видатків на соціальні програми над надходженнями до фондів соціального страхування;
- переважання негативних наслідків функціонування соціальної держави над позитивними [8, с. 3].

Зазначимо, що важливішим негативним наслідком кризи соціальної держави є не стільки економічні негаразди, скільки психолого-соціальні аспекти: втрата соціального оптимізму громадян; зростання тривожних станів, страху і незахищеності; пошук засобів захисту від негараздів поза функціями держави; дистанціювання від влади, владних структур і т. ін.

З усього великого кола проблемних питань, що стосуються кризи соціальної держави та шляхів її подолання, виділимо те, що стосується діапазону соціальних можливостей держави і, одночасно, запитів (вимог), потреб громадян. Тобто, наскільки багато громадяни можуть реально вимагати для себе від держави і якими є її можливості в плані задоволення потреб грома-

дян. Це досить складне питання. І тут зовсім не обійтися ні закликами до загального “благоденствія”, ні до принципу так званої “розподільчої справедливості”. Вочевидь одне — соціальна держава має бути соціально справедливою державою (за Є. Лукашовою). І все ж, згадаємо думку видатного французького філософа Ж.-Ж. Руссо, який запитував: “Як люди можуть любити свою країну, якщо вона для них не робить більше ніж для чужинців, і дає їм лише те, в чому не може відмовити нікому”.

Зазначимо, при цьому, що термін “соціальна держава” найчастіше і цілком логічно поєднується з поняттям “правова держава”. Виглядає це, як “соціально-правова” держава, оскільки йдеться не лише про права але й про обов’язки громадян. “Вирішальним, — пише український правник О. Скрипнюк, — є те, що держава гарантує правовий захист і забезпечує гідне життя громадян, і тому вона “гарна для нас” [7, с. 53].

Соціальною проголосила себе у 1996 році і Україна. Так, у Конституції України (ст. 1) записано: “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава” [3, с. 5]. Це означає, що в центрі всього соціально-економічного, політичного, духовного і т. ін. розвитку в Україні знаходиться людина, права і проблеми якої мають бути максимально зреалізовані найперше в інтересах самої людини. “Людина, — значиться у ст. 3 Конституції України, — її життя і здоров’я честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю” [Там само].

Для сучасної України об’єктивно-необхідним було і залишається після прийняття Конституції 1996 року гарантувати основні ідеї соціальної держави: 1) достатній життєвий рівень громадян; 2) соціальну рівність можливостей; 3) надання соціальної допомоги тим, хто її реально потребує.

З тим, аби глибше проаналізувати сутнісні характеристики і особливості соціальної держави, слід найперше звернути увагу на їх політичні і адміністративні системи та режими. В сучасній Україні велику роботу в цьому плані провів український дослідник В. В. Лісничий [4], який характеризує, зокрема, сучасну Польщу, як соціальну державу пише: “Першою країною, яка звільнилася від “дружніх обіймів” соціалістичного табору, була Польща, країна, де реформи принесли очікувані результати і де вперше запроваджено “договірну демократію” пануючої партноменклатури і опозиційної “Солідарності”, де самоврядування стало інструментом руйнування тоталітаризму і механізмом створення демократії, де економічні реформи та інтеграція у європейські структури зумовили суттєві зміни в житті людей, створили цілковито відмінний від колишнього соціалістичного новий демократичний устрій, сформуvalи нові поняття про добробут і справедливість”. [Там само, с. 5]. В даному випадку подано перелік тих основних трансформаційних процесів, завдяки яким в Польщі соціальній державі вдалося успішно уникнути глибокої кризи. Такий досвід є досить повчальним для багатьох країн, в тому числі і соціальної Української держави.

Конфліктогенний характер сучасного Українського суспільства загально відомий. “Сучасний етап розвитку, — пишуть українські дослідники А. Пой-

ченко, В. Ребкало, О. Хворостяний, — супроводжується конфліктами між виконавчою та законодавчою владою, партіями і рухами, окремими політичними лідерами, фракціями в парламенті, апаратом Президента і апаратом уряду, між центральною і місцевою владою, а також владою і різними прошарками населення тощо” [5, с. 5]. Тобто конфлікт соціальної Української держави нині постає не як зібрання окремих конфліктів між різними суб’єктами суспільного процесу і на різних площинах влади, але саме як цілісний системний конфлікт, розв’язання якого успішним може бути лише з використанням системи методів і засобів.

Досить точно магістральний шлях виходу з кризи Української соціальної держави сущого дня визначив український вчений С. Вовканич, який зазначив, що “сучасний етап розвитку України диктує необхідність трансформації у двоєдиному напрямку: державного будівництва України як держави українського народу та її подальшого розвитку як соціальної держави європейського типу” [1, с. 14].

Такими є основні, постановочні питання, що стосуються кризи соціальної держави у світі і в сучасній Україні.

Література

1. Вовканич С. Національна еліта й інтелектуальний потенціал нації // Філософська і соціологічна думка / С. Вовканич. — 1996, № 7–8. — С. 14–21.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
3. Конституція України. Прийнята на п’ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 року. — К., 1996. — 42 с.
4. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн / В. В. Лісничий. — Харків: Торнадо, 2001. — 352 с.
5. Пойченко А. М., Ребкало В. А., Хворостяний О. І. Конфлікт у політичному житті сучасної України: теорія і технологія розв’язання: [Навч. посібник] / А. М. Пойченко, В. А. Ребкало, О. І. Хворостяний. — К.: Вид-во УАДУ, 1997. — 96 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-ге вид., доп. і переробл. — К.: Генеза, 2004. — 736 с.
7. Скрипнюк О. В. Соціальна держава в Україні: проблеми теорії і практики. Монографія [О. В. Скрипнюк]. — К., 2000. — 600 с.
8. Соціальна філософія. Короткий Енциклопедичний Словник / Загальна реакція і украдання В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. — Київ — Харків: ВМП “Рубікон”, 1997. — 400 с.
9. Харченко О. С. Криза соціальної держави: причини та шляхи подолання. Автор. дис. на здоб. наук. ступ. кандидата політичних наук. Спеціальність 23.00.02 — “Політичні інститути та процеси”. — К., 2015. — 19 с.